

Предраг Павлићевић*

Универзитет Сингидунум, Београд

THINK TANKS: ПРЕДЛОГ ИСТРАЖИВАЧКИХ ОКВИРА

Сажетак

Предмет рада је концепт тинк танкова (ТТ) - што обухвата излагање тешкоћа у дефинисању и извођењу типологија, тиме и разматрање елемената и карактеристика овог феномена. Циљ рада је формулисање кључних истраживачких питања и уобличавање проблемских и предметних оквира истраживања тинк танкова. У раду је једини оперативни метод долажења до података анализа садржаја докумената разноврсног карактера. Из перспективе политичких наука, у одређеној мери и безбедносних студија, из нешто израженије критичке перспективе / парадигме, систематизовани су елементи и формулисани основни правци научног истраживања феномена тинк таква. Резултати анализе су релативно ограничени, јер не обухватају детаљнију научну обраду свих модалитета истраженог феномена, као и због јаче усмерености на политичке аспекте и димензије, без мултидисциплинарне перспективе. Ипак, изведене су основне поставке (јасно дефинисани сегменти предмета истраживања) које могу бити полазни основ за разрађенији пројекат истраживања неког од тинк танкова, и дате поједине критичке опсервације о феномену.

---

* E- mail: predrag_pavlicevic@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0003-1349-0136>
Аутор је наставник и на Академији за безбедност, Београд

Кључне речи: *истраживачки центри, истраживачки институти, наука, експертиза, утицај, јавне политике.*

УВОД

Наука у Србији није до сада у своје истраживачке оквире и напоре на адекватан, а свакако не на плански и систематичан начин, укорпорирала „феномен“ тинк танкс (*Think Tanks*). Рецимо, увид у SCInex (последњи 30.03.2024.) подржава дату констатацију, јер се преко поменутих кључних речи могу пронаћи само два научна чланка. Истине ради једном у ових чланака научном обрадом (концизно, али нужно врло укратко) обухваћени су врсте и облици аналитичких центара (осам модалитета), као и њихова улога (истраживачка и аналитичка, заговарачка, непристрасно-аналитичка и академска), историјат у САД, начин рада (са следећом класификацијом: традиционалне публикације; сажеци политика и извршни сажеци истраживања; интерактивни медији и инфографика; јавни догађаји и конференције; појављивање у медијима и писање тзв. Оп-Ед-ова; подкасти и вебинари; друштвене мреже и друге интернет платформе), дате су назнаке о спољно-политичким аналитичким центрима (Савет за спољне односе / Council on Foreign Relations – CFR и Атлантски савет / Atlantic Council) и војно-технолошким аналитичким центрима - тачније о RAND Корпорацији (RAND Corporation), њиховој политичкој оријентацији и утицају на политичка кретања, као и начину финансирања аналитичких центара (Mitrović 2024). Други научни чланак већ се само индиректно бави тинк танковима (Teodora and Meghean 2015).²

Стога, предмет овог рада је концепт тинк танкова (ТТ) - што обухвата излагање тешкоћа у дефинисању и извођењу типологија, тиме и разматрање елемената и карактеристика овог феномена. Циљ рада је формулисање кључних истраживачких питања и уобличавање проблемских и предметних оквира истраживања тинк танкова. У

---

² Полази се од констатације да новонастале глобалне претње намећу практичарима у области националне безбедности, како би досегли стандарде ефикасности, овладавање широким спектром компетенција да би управљали ризицима, те да ће институције задужене за њихову обуку и образовање морати да усвоје иновативне наставне методе – те рад дотиче проблем истраживачких центара, а бави се симулацијом и моделовањем, као техникама за креирање образаца доношења одлука и модела решавања конфликта (Teodora and Meghean 2015).

раду је примењена анализа садржаја докумената (разноврсног карактера), као оперативни метод долажења до података.

ПОЈАМ THINK TANKS

Основна, тачније, речничка одређења тинк танкова су рецимо: „група стручњака окупљених, обично од стране владе, да развију идеје о одређеној теми и дају предлоге за акцију“ или „организација чији рад обухвата проучавање специфичних проблема и предлаже решења, често са одређеним политичким ставом“; на британском енглеском: „група стручњака који дају савете и идеје о политичким, друштвеним или економским питањима“; неформално: „група стручњака организована од стране пословног предузећа, владиног органа итд., а задужена за интензивну студију и истраживање одређених проблема“; САД: „група или центар организован, на пример од стране владе или предузећа, за интензивно истраживање и решавање проблема, посебно уз помоћ рачунара и друге софистициране опреме“; на америчком енглеском: „истраживачки институт или организација запослена да решава сложене проблеме или предвиђа или планира будући развој, у војним, политичким или друштвеним областима“ (<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/think-tank>).

Тинк танк се такође одређује као „организација која окупља групу интердисциплинарних научника да би спровели истраживање о одређеним политикама, питањима или идејама. Теме којима се баве тинк танкови могу да покривају широк спектар, укључујући социјалну политику, јавну политику, економску политику, политичку стратегију, културу и технологију... Рад свих истраживачких центара укључује спровођење научног истраживања, стварање простора за дебату, генерисање идеја, праћење јавних политика и обезбеђивање интелектуалних ресурса јавности. Већина се сматра непрофитним организацијама (НПО), док друге могу финансирати влада, посебне интересне групе или корпорације. Ово помаже да се одреди степен академске слободе као и циљеви“ (<https://www.techtarget.com/searchcio/definition/think-tank>).

Неки аутори истичу да је први талас пролиферације ТТ почео истовремено у САД и у Великој Британији крајем 20. века (Plumptre and Laskin 2001, 6). Наиме, у једном од извора енциклопедијског карактера констатује се да је први тинк танк било Фабијанско

друштво (*Fabian Society*) – основано са циљем да утиче на јавну политику у Британији крајем 19. века, да је термин прво био део војног жаргона током Другог светског рата као ознака за безбедно место где се може разговарати о плановима и стратегијама, дуго је сматран јединственим америчким феноменом,³ да је значење овог термина почело да се мења током 1960-их управо у САД, и да је термин „коришћен да опише како приватне тако и јавне организације које дају савете владама о различитим политичким питањима кроз коришћење специјализованог знања и активирање мрежа“. Истиче се и да „европски тинк танкови значајно варирају. У Немачкој се, на пример, сусрећу велики, утицајни тинк танкови, али они су често финансирани од стране државе и повезани са политичким партијама или универзитетима. У Француској, оно што би се могло описати као тинк танкови су организације окупљене око владе у Паризу које делују у конфликтном, али подређеном односу са политичким партијама“ (Ladi у: Berg-Schlusser and Badie 2011: 2607-2608).

У литератури се не ретко ставља јак акценат на политичку димензију ТТ. У једној од анализа се указује да су „Од свог настанка у раном двадесетом веку, истраживачки гиганти као што су Brookings, Carnegie Foundation и Hoover Institution створени са израженом намером да обликују понашање владе. Како је рекао директор спољне политике у Институту Brookings, „[наш] посао је да утичемо на политику“. McNutt и Marchildon (2009, 220) истичу да „сви тинк танкови“ деле ову примарну сврху. У ствари, неке дефиниције тинк танкова укључују овај циљ. На пример, дефинисање тинк танка као „независне организације која се бави мултидисциплинарним истраживањем са циљем да утиче на јавну политику.“ У том циљу, запослени у ТТ раде са пуним радним временом и запошљавају бирократију спољне политике, лобирају политичаре и њихово особље да усвоје жељену политику и обликују јавно мњење уз помоћ кратких новинских колумни (op-ed - нап. прев.), извештаја, телевизијских, радио и других медијских наступа како би се креирало постављање дневног реда, бојења, и ефекти уоквиравања теме (Iyengar and Simon 1993; Baum and Potter 2008)... Концептуално, истраживачки центри се обично налазе између често одвојених светова науке и политике“ (Hanania and Abrahms 2022, 4-5).

³ Види ближе у: Ruser 2018, 4.

Можемо придодати да се „у релевантној литератури, термин користи за означавање разноликог скупа истраживачких институција, института за јавну политику и консултаната... „кишобран термин који различитим људима значи много различитих ствари“ (Stone 1996, 9). Радна дефиниција би их могла описати као „независне, непрофитне истраживачке установе, ангажоване у примењеним истраживањима која се пружају доносиоцима политичких одлука“ (Ruser 2018, 331). Истраживање политике од стране истраживачких центара укључује „анализу, заговарање, едукацију и формулацију“ (McGann and Johnson 2005, 11–12). Abelson (2009) формулише једну од најразрађенијих дефиниција. Он почиње листом основних организационих карактеристика: „они су генерално непрофитне, нестраначке организације које се баве проучавањем јавних политика“... он разматра релативно широк спектар понашања истраживачких центара: Тинк танкови могу да прихвате било коју идеолошку оријентацију коју желе и да пруже своју стручност сваком политичком кандидату или носиоцу функције [...] Не деле сви тинк танкови исту посвећеност научном истраживању“ (Ruser 2018, 2).

ТИПОЛОГИЈА ТИНК ТАНКОВА

Типологије тинк танкова су разноврсне, а честа је сходно функцији:

- Идеолошки танкови. Такође познати као танкови за заговарање, истраживање је усмерено на убеђивање креатора политике да усвоје њихов решења.
- Специјализовани танкови. Ови тинк танкови имају специфичан тематски фокус, као што су спољна политика, сиромаштво или животна средина.
- Субнационални танкови. Ови тинк танкови су повезани са владом, раде на нижем нивоу од националног нивоа. На пример, истраживачки центри који се фокусирају на одређену политику државе.
- Практични танкови. Названи „мисли и делај“ танкови (“think and do” tanks – нап. прев.), ови институти су слични невладиним организацијама (НВО) и спроводе израженије практичне напоре, као што је финансирање добротворних пројеката.

Други стручњаци описали су тинк танкове на основу њихове организационе или географске припадности. Ово укључује независно цивилно друштво, универзитет, владу, политичке, корпоративне, глобалне и регионално спонзорисане тинк танкове. Поред тога, тинк танкови могу бити категорисани на основу величине, нивоа специјализације или фокуса, фазе развоја, извора финансирања или стратегије. Стратегија се односи на пословни модел који користи тинк танк, као што су независно истраживање, уговорни рад, заступање и консалтинг (<https://www.techtarget.com/searchcio/definition/think-tank>).

Указује се да су „тинк танкови слични, али се могу разликовати од других организација које су укључене у политичку арену“, тако и од од универзитетских или филантропских организација, као и „од владиних саветодавних организација јер играју карактеристичну и јединствену улогу тако што пружају независнију интелектуалну подршку или нове алтернативе за јавну политику. Ипак, постоје владини истраживачки институти, на пример, у Француској, који се често описују као тинк танкови“. Треба посебно истаћи да се скреће пажња да су „границе између тинк танкова и организација као што су интересне групе, професионална удружења, консултантски и универзитетски институти замагљене. Резултат тога је да није увек лако идентификовати организацију као тинк танк а да се премошћавање знања и политика може десити на различите начине, ако је то заиста приоритет организације. Још једна препрека за тинк танкове који желе да играју улогу моста између знања и власти је то што су у многим земљама директори и стручњаци тинк танкова уско повезани са политичарима и бирократама. У стварности, они припадају истој елити, имају сличне погледе на свет и често се крећу између владиних и невладиних организација. Стога, тинк танкови не могу испунити своју улогу мостова“ (Ladi у: Berg-Schlosser and Badie 2011, 2608-2609).

У другом извору истиче се да се *Think tank* (ТТ) најчешће перципирају као формалне или неформалне организације и групе, које се баве анализом јавних политика и које генеришу политички оријентисана истраживања, анализе и савете о домаћим и међународним питањима. ТТ могу бити повезане или независне институције које су структурисане као стална тела, а не само као *ad hoc* комисије. Ове институције често делују као мост између академске и политичке заједнице и између држава и цивилног

друштва, служећи у јавном интересу као независни гласови који примењена и основна истраживања преводe на језик који је разумљив, поуздан и доступан креаторима политике и широј јавности. Могу се појавити у различитим категоријама: аутономне и независне, квази независне, придружене влади, квази владине, придружене универзитету, придружене политичкој партији, корпоративне (профитне) (McGann 2019, 12-13).

Свакако, у литератури се указује на организациону разноликост тинк танкова, разноврсност њихових циљева и различит однос према научним стандардима у раду. Тако Веавер (Weaver 1989) „прави разлику између „Универзитета без студената“ (*UWS*) и тинк таква за заступање. Сврха овог типа тинк танка је да пружи научни савет својим клијентима и допринесе обликовању „климе елитног мишљења“... тинк такви за заступање „комбинују снажну политичку, страначку или идеолошку склоност са агресивном продајном вештином и настојањем да утичу на актуелне политичке дебате“. Притом „мора се нагласити да научни карактер (или барем његов привид) заузима централно место за све врсте тинк танкова. Иако сви тврде да говоре са научним ауторитетом, став према стандардима академског истраживања значајно варира између академских и пропагандних (*academic and advocacy* – нап. прев.) тинк танкова... „заговарање“ би се могло дефинисати као тумачење балансирања у придржавању стандарда добре научне праксе у односу на принципе већ постојећих нормативних идеја“ (Ruser 2018, 8-9).

ПОЛАРИЗАЦИЈА ОЦЕНА О КАРАКТЕРУ ТИНК ТАНКОВА: ЈЕДАН ПРИМЕР СА WEB

Анализа неколико десетина ставова, оцена и пратећих коментара о карактеру тинк танкова на <https://www.reddit.com> може пружити интересантне почетне основе за грађење истраживачких оквира о њима, обухватајући готово у свим дискутованим аспектима констатације о интересној или политичкој (не)условљености њихових резултата.

Тинктанковисе означавају као места креативнијег размишљања, али и да уједно могу бити „екстремно политички пристрасни, не држе своја истраживања према ригорозним стандардима“, те да је некад тешко препознати оне који имају основ за репутацију,

при чему већина реномираних тинк танкова укључује / ангажује изузетно академски квалификоване појединце (<https://www.reddit.com/search/?q=think+tanks&type=link&cId=f45b84f0-09c9-408b-bc65-0f61fccb8e41&iId=008d1287-2e32-40e7-a5c6-877539b28392>), што не изненађује „пошто су под притиском да пронађу средства (грантове и донације), а продуктивни истраживачи изгледају боље на папиру. Такође, имајте на уму да се многа истраживања сада реализују кроз партнерства или их пишу искључиво научници који желе да прошире свој утицај и обогате своју биографију“ (https://www.reddit.com/r/AskAcademia/comments/89eqx/what_are_your_thoughts_on_think_tanks_and_how_far).

Уочљива је свакако поларизација оцена о карактеру тинк танкова:

- „Све трустове мозга неко финансира, и тај неко генерално неће наставити да их финансира осим ако не дају резултате који иду у прилог његовом плану“ до констатације да су тинк танкови „машине за подмићивање“ *versus* „Сваки истраживачки центар финансирају корпорације и богати. То не говори ништа о њиховој легитимности - већина ради заиста добар посао“;

- „Они стварају идеје“ или „Они су група стручњака, која размишља о дугорочним плановима и концептима... Они су ти који измишљају нове концепте“, или „размишљате о новим идејама. Скоро као окупљање потенцијалних визионара да створе простор високе густине потенцијала за осмишљавање могућих идеја“, или да могу ажурирати процедуре за модерније методе, конципирати ширење у новом правцу и увећати профит *versus* „Информације из истраживачких центара треба узети са резервом, јер без обзира на информације које продају, оне то раде због перверзних подстицаја“, или да „наносе интелектуалну штету... Његова улога је да се заузме и контролише простор дискурса“, или да „Истраживачки центри покушавају да преокрену демократију у своју корист... финансирани од стране богатих корпоративних фондова. Они покушавају да стекну легитимитет окупљањем чланова из академске заједнице и цењенијих професија. Тинк танкови имају тенденцију да претерано поједностављују сложена питања“, као и да „Можете замислити „Тинк танк“ као организацију чија је једина сврха да креира службену документацију, „студије“ и чланке који подржавају дати наратив, циљ или пристрасност. Тинк танкови постоје са леве, десне стране и свуда између. Ако постоји лоби за неки циљ, негде постоји и тинк танк који га подржава. Постоје истраживачки центри за веганство,

заштиту животне средине, конзервативизам, хришћанство, ислам, атеизам итд. Чак и наводно „нестраначки“ трустови мозга су ефективно пристрасни јер се састоје од погрешивих људи са предрасудама“ (https://www.reddit.com/r/explainlikeimfive/comments/ubiesx/eli5_what_does_a_think_tank_do/).

Међутим, региструјемо и уравнотежене оцене, оне које теже објективности: „Истраживачки центри су компаније које производе идеје... Неки постоје да би спровели истинско истраживање и унапредили интелектуално стање... Други су „леgitимизатори за најам“, прикупљају чињенице и податке како би подржали постојећу тврдњу или план“ (https://www.reddit.com/r/explainlikeimfive/comments/ubiesx/eli5_what_does_a_think_tank_d). Такође, региструјемо коментаре који могу бити директно од користи истраживачима: „Заиста не постоје непартијски трустови мозга. Међутим, постоје неки показатељи да је истраживање које добијате усмерено на тачност, а не на промовисање агенде. Прво, ако је то истраживање које не пресеца никакве значајне политичке линије. Ако видите студију о томе да ли је абортус добар за друштво, скоро увек ће бити пристрасан на једну или другу страну. Ако видите студију о томе да ли је абортус безбеднији када се ради стандардном процедуром или путем фармацеутских препарата, вероватно је да је студија прилично тачна. Осим ако то не плаћа једна или друга страна, политика абортуса се ретко ломи на овом нивоу - или сте за или против, а да не улазите у детаље како се то постиже. Друго, ако се ради о приватном истраживању које се спроводи у корист њихових клијената, а не о истраживању намењеном јавној потрошњи. Ако нафтна компанија ангажује спољну фирму да пронађе нафту, она не жели да утиче на јавну агенду. Они само желе тачне информације о томе где се нафта може наћи“ (https://www.reddit.com/r/explainlikeimfive/comments/ubiesx/eli5_what_does_a_think_tank_do/).

ОСНОВНИ АТРИБУТИ ТИНК ТАНКОВА: ЕСКУРС

Досадашња разматрања о појму (као и типологијама), указивања на разноврсна теоријска становишта и становишта која се могу регистровати на Интернету, дала су основа да се уоче основни елементи и атрибути тинк танкова, укључујући и њихове функције/поља деловања. Међутим, нешто шири елаборација даје јаче основе за даља истраживања.

Наиме, како се широко користи, термин *think tank* је суштински остао „клизав” или „двосмислен”, одражавајући значајну разноликост у форми и облику у којем се појављује и улози коју преузима у диферентним националним и транснационалним контекстима. Према томе, једноставно не постоји консензус о томе шта чини ТТ док је у основи већина дефиниција овог термина везана за улогу и значај у сфери јавне политике, што је најчешћа, али не и универзална карактеристика ових појава. На пример, Сузуки ТТ најопштије одређује као „организацију која спроводи истраживања јавне политике“ (Köllner 2011, 1-2), док шири и конкретнији дефинијенс, инсистирајући на политичкој природи, даје МекГан који сматра да је „ТТ ангажована институција за анализу и истраживање јавне политике које стварају политички оријентисана истраживања, анализе и савете о домаћим и међународним питањима која омогућавају и креаторима политике и широј јавности да донесу информисане одлуке о питањима из области јавне политике“. Веавер и МекГан у анализи примећују да је структура и рад ТТ највише условљена нивоом активности и врсти истраживачких центара у датој земљи (Köllner 2011, 3-4). Тачније, Веавер тврди да су ТТ, као истраживачки центри бројнији и надасве утицајнији у САД него у другим системима западне демократије „због бројних необичних особина америчког политичког система, а посебно начела круте поделе власти између председника и Конгреса, затим слабих и релативно неидеолошких партија, као и због попустљивости административне елите“, што даје ширу могућност да се оствари индиректан утицај у креирању политичког курса. Међутим, значај ТТ није искључиво и нужно везан за сферу унутрашње политике, већ како Kelner (Köllner, 2011: 3-6) запажа 11 генеричких улога ТТ у сфери међународне политике:

1. ТТ могу да обезбеде (понекад регуларизоване) могућности за интеракцију и дискусије међу научницима, политичарима, бирократама, представници медија и привредницима;
2. ТТ могу успоставити, информисати и (пре)обликовати јавно мњење у области међународних послова, укључујући спољну политику;
3. ТТ може преносити и ширити знање о међународним пословима широј (чак и глобалној) јавности;
4. ТТ могу допринети подизању свести и/или помоћи људима да разумеју (настајући) међународне односе и глобална питања

решавањем тих питања у различитим форматима укључујући публикације, разне врсте форума и медијске интервенције;

5. ТТ могу да се баве неформалним дипломатским активностима;
6. политички оријентисане ТТ могу бити извор алтернативног или саветодавног мишљења за креаторе политике;
7. ТТ такође могу директно утицати на политичке одлуке или општи стратешки дискурс у датом националном контексту кроз (регулисано) интеракције са креаторима политике;
8. треба напоменути да посебно (али не само) у контексту (полу) ауторитарног режима, ТТ могу помоћи у њиховој легитимизацији;
9. ТТ понекад играју улогу коју сами бирају у смислу извоз - или барем покушај извоза - специфичне агенде у друге земље;
10. ТТ такође могу допринети успостављање међународних односа и стратешке студије као области студија у појединим земљама;
11. ТТ могу помоћи у неговању следеће генерације практичара и научника у међународним односима (Köllner 2011, 5-6).

Општеприхваћени став не постоји ни по питању најважнијих и основних атрибута ТТ, што је резултат: 1. диферентности улоге у друштву, 2. комплексних појавних и организационих форми, 3. имунитета/зависности од различитих интересних центара. Наук примећује да се најчешће ТТ придају следећи атрибути: организациона и финансијска аутономија од влада и друштвених интереса; и централно и широко ангажовање у спровођењу истраживању/производњи експертизе. ТТ се често евалуирају као „саветници истине... изнад пуке политике засноване на интересима“ (Nauck 2017, 3-4). Међутим, ови атрибути у потпуности занемарују политичке и економске факторе који имају одлучујући утицај на опстанак ТТ на специфичном тржишту, чинећи од њих апологете партикуларних интереса. У овом контексту, посебно се поставља питање зависности од утицаја националних влада. Док у западном моделу (посебно САД) утицај државних центара политичке моћи није доминантан, у Јапану их готово нема независних од владе. Поједини источни ТТ модели су и настали због конкретних потреба влада. На пример, Институт за стратешке и међународне студије као најистакнутији малезијски ТТ створен је 1983. године из потребе кабинета за објективним и независним саветима о смањењу броја запослених у јавном сектору.⁴

---

⁴ Њен задатак је био да спроводи истраживања у 6 широких области: међународни послови; одбрана и национална безбедност; национална и међународна економија; изградња нације

Сходно томе, можемо разумети став појединих аутора да је у многим случајевима реч о утицају националних влада, које преко својих извршних органа или појединих ресора (министарстава), врше директно или индиректно утицај на ТТ (Plumptre and Laskin 2001, 6). Овај генерални став не укључује САД ТТ моделе, који су у глобалом окружењу више изузетак него правило. Западни, а посебно САД ТТ модел, је карактеристичан по појави „НВО ТТ“ који су фокусирани на промоцију интереса својих клијената и који добијају форму предузећа за односе с јавношћу за оне који их финансирају, избегавајући директне политичке контроверзе. На западу је посебно изражено питање проблема опстанка у мору конкурентности. Нарочито, за ТТ изван надзора владе или универзитета, императив да промовишу своје идеје је фактор за привлачење финансијера, који преузимају утицајну улогу у истраживачкој политици ТТ (Hauck 2017, 3-4). Пролиферација ТТ на западу производи конкурентност, али опет остаје проблем утицаја фактора који је заинтересован за „услуге“ које може да пружи ТТ. ТТ има веома важну улогу у савременим техничко-технолошким, глобално политичким и економским, као и еколошким и безбедносним токовима. Предвиђа се да постоји 7 кључних проблема које носе ови глобални и технолошки трендови: 1. економска несигурност, 2. физичка несигурност, 3. губитак националног и физичког идентитета, 4. нови светски поремећај снага, 5. информационо несигурност (информационо дезавуисање), 6. револуционарне промене 7. непостојање одговора влада на трендове. Ово је место где ТТ могу да играју кључну улогу помажући у креирању одговора политичким одлучиоцима за решавање конкретних проблема. Истраживачки центри играју кључну улогу у анализи, развоју и промовисању политичких решења, посебно у временима екстремних поремећаја и промена. Међутим, ове организације сада делују у друштвима богатим информацијама где су чињенице, докази и веродостојна истраживања често игнорисане и где дезинформације могу да добију упориште. Да би остали релевантни и имали утицај, истраживачки центри и политички институти морају истовремено да раде строго, иновативно, приступачно и одговорно више него икада раније. Укратко, ТТ морају да се прилагођавају и иновирају тако што ће трансформисати своју организацију да буде паметнија, боља, бржа и мобилнија (McGann 2019, 19-20). У

и националног јединства; наука, технологије и индустрија; енергетика, природни ресурси и животна средина (Plumptre and Laskin 2001, 6).

будућности ће корисници сазнања ТТ инсистирати на повећању практичности и применљивости резултата њиховог рада.

ОСНОВНА ИСТРАЖИВАЧКА ПИТАЊА

Основни сегменти операционалног предмета истраживања одређеног тинк танка и увезана истраживачка питања, требали би бити:

- *Историјат*: место и датум оснивања, оснивач, циљеви рада, видљивост у јавном простору (укључујући web), утицајност деловања датог ТТ, степен транспарентности у раду. Ово укључује и сагледавање ширег друштвеног и политичког, или институционалног оквира деловања ТТ који се истражује;
- *Организација и кадрови*: број запослених, посебно академски профил запослених, ужа поља истраживања или деловања, спољни сарадници. Чини се да су идеолошке (доктринарне, партијске) преференције и позиције моћи запослених у ТТ значајни фактори.

Полazeћи од налаза који су изнели Holsti and Rosenau (1988, 1990), „да се лидери јавног мњења могу категорисати према њиховој привржености различитим спољнополитичким оријентацијама“, у једном истраживању у САД процењивана је подршка *MI* (милитантном интернационализму - нап. прев.), кооперативном интернационализму (*CI*) и изолационизму“ запослених у тинк танковима (Hanania and Abrahms 2022, 5).⁵ Посебно су интересантни налази који говоре о релацијама радикалног приступа (Hawkishness) и близине моћи: „Резултати не остављају сумњу да су они знатно радикалнији на релативној основи, јер је већа вероватноћа да ће запослени ТТ више но професори подржавати *MI* апстрактно и фаворизовати агресивније држање у иностранству“ (Hanania and Abrahms 2022, 8); „Доносимо доказе из анкете да су јастребови склонили заузимању позиција моћи јер је већа вероватноћа да ће дати приоритет утицају на политику. Позиције моћи у овој

---

⁵ Узорком су обухваћени следећи истраживачки центри: American Enterprise Institute, Atlantic Council, Brookings Institute, Carnegie Endowment for International Peace, Cato Institute, Center for a New American Security, Center for Strategic and International Studies, Council on Foreign Relations, Foundation for Defense of Democracies, Freedom House, Heritage Foundation, Hoover Institution, Hudson Institute, Human Rights Watch, Institute for the Study of War, New America Foundation, RAND Corporation, Stimson Center, Washington Institute for Near East Policy, and the Woodrow Wilson International Center (Hanania and Abrahms 2022, 5).

студији односе се на послове са супериорним могућностима“ (Ибид); „Скоро 200 запослених у врхунским конзервативним тинк танковима служило је као државни службеници или консултанти у Регановој администрацији (Abelson 1996, 15). Саветник за националну безбедност Збигњев Бжежински, државни секретар Џон Кери, државни секретар Хенри Кисинџер, председник Џералд Форд, државни секретар Кондолиза Рајс, секретар за одбрану Џејмс Шлезингер и многи други високи званичници такође су искористили окретна врата (Stone 2013, 207). За професоре је рад у влади још важнији за утицај на политику јер универзитети не обезбеђују одговарајући приступ креаторима политике (Council on Foreign Relations 2019)“ (Hanania and Abrahms 2022, 9-10); „Постоје и друга могућа објашњења зашто су ТТ више јастребови од професора. Термини тинк танк „колега” и „стручњак” се често користе као синоними (Smith 1993, 130; Misztal 2012, 129), док се стручност професора међународних односа понекад доводи у питање (Gallucci 2014; Brands 2017)... Формално образовање се често посматра као индикатор стручности (Halse and Mowbray 2011). Испитивали смо да ли је већа вероватноћа да су испитаници који су стекли докторску диплому милитантни интернационалисти или раде на позицијама ближим власти. Напротив, обе мере су негативно повезане са формалним образовањем... Они који раде за тинк танкове су склонији него професори да буду и милитантни интернационалисти и да себе виде као регионалне стручњаке, али запослени ТТ који себе сматрају стручњацима за различите регионе нису склонији од других колега из тинк танкова да фаворизују политику јастреба“ (Hanania and Abrahms 2022, 11-13);

- *Финансирање (линије, модалитети) и расположиви ресурси:* Посебно је од значаја анализирати основе финансирања у вези са следећим аспектом: „Иако је јавна сврха увек у њиховој реторици, тинк танкови су и сами организације које имају приватне интересе и зависе од извора свог финансирања. Њихова забринутост за свој имиџ и репутацију често ограничава спектар њихових предлога политици. Чак је и сумњиво у којој мери тинк танкови могу да одреде сопствене истраживачке агенде јер то често зависи од уговора и могућности финансирања“ (Ladi у: Berg-Schlosser and Badie 2011, 2609);
- *Менаџмент и истакнути чланови као специфичан показатељ карактера и утицајности ТТ :* социјално порекло, школовање,

професија, статус, утицај - индикатори моћи, репутација, припадност владином или корпоративном сектору, ниво у хијерархији, везе у поменутих секторима, приватне (укључујући и родбинске) везе од значаја;

- *Спољне везе ТТ*: са владиним сектором - посебно са војним и обавештајним; везе са корпорацијама; везе са другим ТТ, посебно умреженост на међународном нивоу⁶. Неспорно, о спољним везама могу говорити и подударна стратегија, агенди, блискост оцена (квалификација датих о истраженом / третираном феномену, тренду или ентитету), предложених (оперативних) решења, садржаји анализа, наратив и ставови званичника ТТ и заинтересованих страна када се подржавају (а да се то и не помиње и не истиче). Од посебног значаја је детектовати утицај ТТ на владину политику (не једноставно подржавање, већ њено мењање, иницирање и усмеравање).

Питање се може формулисати и као: Да ли ТТ рефлектује своју моћ - и онда како или је њен производ стручни основ за просперитет или реализацију интереса других актера? Да ли ТТ „продаје“ знање или га користи да би реализовао своју агенду? Или: Када је знање (експертиза ТТ) у функцији прогреса и делотворности, а када је манипулативни механизам? Да илуструјемо:

„У септембру 2002. истакнута група професора међународних односа (ИР) написала је отворено писмо Њујорк тајмсу против инвазије на Ирак... Још јачи консензус се удружио у тинк танковима са седиштем у Вашингтону ДЦ у корист војне интервенције, што се огледа у текстовима, телевизијским наступима, политичким документима и директним апелима Конгресу који подстичу промену режима у Багдаду“ – а као реакција је следила колумна у истом листу „Професори, потребни сте нам“ у којој су професори денунцирани уз коментар да „Већина њих једноставно није битна у данашњим великим дебатама... бити научник, често значи бити

⁶ „Међународни тинк танкови, иако се налазе у једној земљи, тврде да немају никакве посебне националне везе. Пример је Центар за европску политику у Белгији, који тврди да је заинтересован за ЕУ а не за одређене државе чланице. Поред тога, постоји тенденција да се транснационална комуникација између тинк танкова одвија кроз стварање регионалних и међународних форума, као што је Мрежа за глобални развој. Међународне организације, попут Светске банке, подстичу ову врсту активности кроз организовање већег броја регионалних и међународних конференција за промоцију тинк танкова и њиховог рада. С друге стране, тинк танкови све више нуде своје услуге међународним организацијама, попут Светске банке и ЕУ“ (Ladi у: Berg-Schlosser and Badie 2011, 2609).

ирелевантан“ - при чему „се тинк танкови рутински рекламирају као незаменљиви. Као што је председник Линдон Џонсон рекао за Brookings Institute: „Ви сте национална институција, тако важна. Председник Представничког дома Newt Gingrich је такође захвалио Heritage Foundation на њеном „огромном утицају не само у Вашингтону, већ буквално широм планете“. Такође: „Друга претпоставка ојачана ратом у Ираку је да запослени у ТТ несразмерно фаворизују војну силу... Новинари су повремено износили мишљење да су тинк танкови одговорни за гурање тврдых америчких политика са Блиског истока на источну Азију“ (Hanania and Abrahms 2022, 2-3)⁷;

- *Поље експертисе и модалитети рада ТТ – колико су ангажовани и по којим конкретним питањима (имају ли фокус или га мењају или шире).* Овде треба имати у виду и следеће: „брзо повећање броја тинк танкова и других НВО значила је повећану конкуренцију, али и повећане могућности за синергију, бољу продуктивност и ширу публику. Треће, успон Интернета је умножио њихове могућности комуникације, али је такође означио ширење информација које нису увек тачне... Коначно, глобализација је значила повећану потражњу за политичким саветима и нову улогу тинк танкова који су приморани да проучавају алтернативне политике широм света, а затим их прилагођавају свом локалном контексту.“ (Ladi у: Berg-Schlosser and Badie 2011, 2609);
- *Битни пројекти и успеси одређеног ТТ:* у реализацији персиутивних задатака, у основаности процена, у прихватању нових решења и истраживачких модела ТТ, релевантност и кредибилност продуката, респектабилност анализа. Наравно, треба имати у виду: „Иако истраживачки центри обично ангажују стручњаке и пружају анализу политике, они често рециклирају, а не производе академско знање. Њихов циљ је да академске налазе учине више конзументним за урбане политичаре и креаторе политике. То значи да тинк танкови играју важну улогу у постављању истраживачке и политичке агенде и у одређивању

⁷ „Све више, неколико истакнутих научника ИР позива на уздржаност америчке спољне политике и критикује тинк танк заједницу због њених интервенционистичких политичких позиција... Наши подаци сугеришу да би повећање моћи академске заједнице у односу на моћ истраживачких центара одвело америчку спољну политику у мање интервенционистичком правцу, али само ако више голубова настави да заузима позиције ближе моћи“ (Hanania and Abrahms 2022, 15-16).

приоритета неким темама у односу на друге“ (Ladi у: Berg-Schlosser and Badie 2011, 2609).

Интердисциплинарни приступ при истраживању је подразумевајући, док акценат на одређеној научној дисциплини зависи од карактера организације, као и циљева истраживања. Чини се, међутим, да су поставке политичких наука и међународних односа (некад геополитике), као и студија безбедности (понекад посебно обавештајних студија) готово незаобилазне.

Констатује се и да је „најчешћа запажања о тинк танковима у литератури релативно одсуство емпиријских истраживања о њима“ (Weaver and McGann 2017; McGann 2019)“. Могућности истраживања ТТ свакако су везани за њихов утицај и функцију. Слично:

Murray Weidenbaum признаје да би тинк танкови могли постати важнији играчи на политичкој арени..., да „[a]стварно покушај да се измери њихов утицај на специфичне промене јавне политике, међутим, годинама фрустрира научнике“ (2010, 135). David Ricci указује у сличном правцу, примећујући да се „[моћ] у Вашингтону не може прецизно измерити, али тинк такви сигурно имају добар удео“ (1993, 2)... Ово не значи да се улога и утицај тинк танкова не може ни на који начин анализирати. Cockett (1994) и Dixon (1998) су убедљиво демонстрирали утицај десничарских тинк танкова у стварању „економске контрареволуције“ и успон тачеризма. Migowski тврди да су тинк танкови припадали унутрашњим круговима неолибералног „мисаоног колектива“ (2013, 44), дајући велики допринос успешној одбрани економског и политичког програма упркос масовним финансијским кризама 2007. године. Још више говори случај антропогених климатских промена и одговарајућих климатских политика (Ruser 2018, 3).

Треба, наиме, нагласити да пројектовање истраживања о ТТ мора имати у виду врло уочљиве тешкоће, објективна ограничења и разумљиве лимите (или потпуну немогућност) у долажењу до одређених емпиријских података, али, са друге стране, да ипак није неизводљиво доћи до релевантних индикатора и података уз продубљен истраживачки рад који би подразумевао систематизацију података доступних на Интернету, уз триангулацију података и истраживачких метода.

ЗАКЉУЧАК

Функције и задатак тинк танкова у политичком пољу препознаје се у рационализацији тренутних интереса, планској окупацији информационог простора, уобличавању елемената дискурса, подржавању специфичне агенде (у форми експертизе), ширењу наратива са циљем да се одређени интерес/пројекат подржи или да се нешто сузбије, у медијском контролисању реализације одређених пројеката подржано тинк танковима као организацијама чији се легитимитет заснива на истицању (не нужно препознатом), научном методу и производу. Сам концепт, одређење карактера и функције тинк танкова јако покрећу потребу истраживања њихове независности и објективности експертиза које продукују, потом спорна питања која се тичу веза политичког (владиног) сектора и науке (струке) испољено у корумптивним механизмима (кадровским преплитањима), или, са друге стране, уплива обавештајног сектора - препознавања деловања тинк танкова као модуса реализације стратешких интереса моћних, како у националним оквирима, тако и на међународном нивоу.

ЛИТЕРАТУРА

Abelson, Donalde. 1996. *American Think-Tanks and Their Role in US Foreign Policy*. New York: Macmillan Press.

Baum, A. Matthew and Philip B.K. Potter. 2008. „The Relationships between Mass Media, Public Opinion, and Foreign Policy: Toward a Theoretical Synthesis”. *Annual Review of Political Science*, 11: 39–65.

Berg-Schlosser, Dirk and Badie, Bertrand. 2011. *International Encyclopedia of Political Science*. SAGE Publications. EBSCO Publishing: eBook Academic Collection (EBSCOhost) - printed via KOBSON – SERBIA, pp. 2607-2610.

Cockett, Rowan. 1994. *Thinking the unthinkable: think tanks and the economic counter-revolution, 1931–1983*. London: HarperCollin.

Dixon, Keith. 1998. *Les évangélistes du marché: Les intellectuelles britannique et le néo-libéralisme*. Paris: Raison d’agir.

Hanania Richard and Max Abrahms. 2022. „What Do Think Tanks Think? Proximity to Power and Foreign Policy Preferences”. *Foreign Policy Analysis*, 2022:1-20 (orac031). <https://www.academic.oup.com/fpa/article/19/1/orac031/6887611> on 13 December 2022.

Hauck, Juliana and Cristina Rosa. 2017. „What are ‘Think Tanks’? Revisiting the Dilemma of the Definition”. *A Journal of the Brazilian Political Science Association*, 11 (2): 1-30.

Holsti, Oler, and James N. Rosenau. 1988. „The Domestic and Foreign Policy Beliefs of American Leaders”. *Journal of Conflict Resolution*, 32 (2): 248–94.

Holsti, Oler, and James N. Rosenau. 1990. „The Structure of Foreign Policy Attitudes among American Leaders”. *The Journal of Politics*, 52 (1): 94–125.

<https://www.dictionary.cambridge.org/us/dictionary/english/think-tank>.

<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/think-tank>.

<https://www.techtarget.com/searchcio/definition/think-tank>.

<https://www.reddit.com/>.

Iyengar, Shanto, and Adam Simon. 1993. „News Coverage of the Gulf Crisis and Public Opinion: A Study of Agenda-Setting, Priming, and Framing”. *Communication Research*, 20(3): 365–83.

Köllner, Patrick. 2011. *Thinktanks: their development, global diversity and roles in international affairs*. (GIGA Focus International Edition, 6). Hamburg: GIGA German Institute of Global and Area Studies - Leibniz-Institut für Globale und Regionale Studien. <https://www.nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-280170>. https://www.researchgate.net/publication/259705751_Think_Tanks_Their_Development_Global_Diversity_and_Roles_in_International_Affairs.

McGann, G. James. 2019. „2018 Global Go To Think Tank Index Report”. *TTCSP Global Go To Think Tank Index Reports*, 16. University of Pennsylvania. Accessed November 25, 2022. . <https://www.cebrap.org.br/wp-content/uploads/2019/02/2018-Global-Go-To-Think-Tank-Index-Report.pdf>.

McGann, G. James and Johnson, E. C. 2005. *Comparative think tanks, politics and public policy*. Cheltenham: Edward Elgar.

- McNutt, Kathleen and Gregory Marchildon. 2009. „Think Tanks and the Web: Measuring Visibility and Influence”. *Canadian Public Policy*, 35(2): 219–36.
- Mirowski, Philip. (2013). *Never let a serious crisis go to waste: how neoliberalism survived the financial meltdown*. London: Verso.
- Mitrović, Risto. 2024. „Analitički centri u Sjedinjenim Američkim Državama”. *Srpska politička misao* 83, no. 1: 119-140. <https://doi.org/10.5937/spm83-48538>.
- Plumptre, Tim and Barbara Laskin. 2001. „Think Tanks & Policy Institutes: An overview of issues, challenges and successes in Canada and other jurisdictions”. Institute On Governance Ottawa, Canada. https://www.academia.edu/4231286/Think_Tanks_and_Policy_Institute_An_overview_of_issues_challenges_and_success_in_Canada_and_other_jurisdictions.
- Ricci, David. 1993. *The transformation of American politics: the new Washington and the rise of think tanks*. New Haven: Yale University Press.
- Ruser, Alexander. 2018. „What to Think About Think Tanks: Towards a Conceptual Framework of Strategic Think Tank Behaviour”. *Int J Polit Cult Soc*. https://www.researchgate.net/publication/323558917_What_to_Think_About_Think_Tanks_Towards_a_Conceptual_Framework_of_Strategic_Think_Tank_Behaviour.
- Stone, Diane. 2013. *Capturing the Political Imagination: Think Tanks and the Policy Process*. London: Routledge.
- Teodora, Dobre and Karin Meghean. 2015. „Serious Gaming – Instrument for Addressing Global Threats”. *Bezbednost*, 57, no.2:50-59. <https://www.doi.org/10.5937/bezbednost1502050D>.
- Weaver, R. Kent. 1989. The changing world of think tanks. *Political Science and Politics*, 22(3): 563–578.
- Weaver, R. Kent, and James G. McGann (eds.). 2017. „Think Tanks and Civil Societies in a Time of Change”. In: *Think Tanks and Civil Societies*, 1–36. New York: Routledge.
- Weidenbaum, Murray. 2010. „Measuring the Influence of Think Tanks”. *Social Science and Public Policy*, 47: 134–137.

Predrag Pavličević*

Singidunum University, Belgrade

THINK TANKS: PROPOSED RESEARCH FRAMEWORKS

Resume

The subject of the paper is the concept of Think Tanks (TT) – which includes the presentation of difficulties in defining and deriving typologies, thereby also considering the elements and characteristics of this phenomenon. The aim of the work is to formulate key research questions and shape problems and subject frames of TT research. The operative method to access data is the content analysis (documents of a diverse nature). From perspectives of political science, to a certain extent and security studies, from something more pronounced critical perspectives / paradigms are systematized elements and formulated the basic directions of scientific research of the phenomenon of Think Tanks. Results analyzes are relatively limited, because they do not include a more detailed scientific treatment of all modalities of the investigated phenomenon, as well as due to a stronger focus on political aspects and political dimensions, without a multidisciplinary perspective. However, the basic schemes have been made (clearly defined segments of the research subject) which can be the starting point for a more elaborate research project of one of the Think Tanks, namely: the history of the TT that investigates; organization and personnel; financing (lines, modalities) and available resources; management and prominent members as a specific indicator of character and the influence of TT; external

---

* E- mail: predrag_pavlicevic@yahoo.com.

relations of TT (with the government sector – especially with the military and intelligence; connections with corporations; connections with other TTs, especially networking at international level; the question can also be formulated as: Does TT reflect its power - and then how or if its product is a professional basis for prosperity or the realization of interests of other participants? Does TT “sell” knowledge or uses it to further its own agenda? Or: When knowledge (expertise TT) is a function of progress and effectiveness and when it is manipulative mechanism?); field of expertise and working modalities of TT – how much are they engaged and on what specific issues (do they have a focus or are they changing or expanding it); important projects and successes of a certain TT (in the realization of persuasive tasks, in the validity of assessments, in the acceptance of new solutions and research models of TT, relevance and credibility of products, respectability of analysis). Functions and tasks of Think Tanks in the political field are recognized in the rationalization of current interests, planned occupation of information space, shaping of elements of discourse, supporting a specific agenda (in the form of expertise), spreading the narrative with the aim to support a certain interest/project or to suppress something, in media control implementation of certain projects supported by Think Tanks as organizations whose legitimacy is based on highlighting (not necessarily recognized) scientific method and product. The very concept, determining the character and functions of Think Tanks strongly drives the need research on their independence, and the objectivity of the expertise they produce, then disputed issues concerning the relationship between the political (government) sector and science (profession) manifested in corrupt mechanisms (personnel overlaps), or, on the other hand, it flows in of the intelligence sector – recognizing the action of Think Tanks as a mode of realization of powerful strategic interests both in the national framework and on international level as well. An interdisciplinary approach to research is implied,

while the emphasis on a certain scientific discipline depends on the character of the organization, as well as the goals of research. It seems, however, that the settings of political science and international relations (sometimes geopolitics), as well as security studies (sometimes especially intelligence studies) are almost unavoidable.

Key words: *research centers, research institutes, science, expertise, impact, public policy.*
